

КІЛІМІЧЕНКО С. О.,

аспірант кафедри кримінального
процесу

(Національний університет

«Одеська юридична академія»)

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.3.2.91>

СПОСОБИ ТА ОБСТАНОВКА ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

У статті здійснено комплексний криміналістичний аналіз способів та обстановки протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, з позицій класичної криміналістичної теорії. Обґрунтовано, що протидія розслідуванню в умовах організованої злочинної діяльності не має випадкового або ситуативного характеру, а є системно сформованим елементом механізму злочину, тісно пов'язаним зі способом підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень. Доведено, що організовані злочинні угруповання розглядають протидію розслідуванню як самостійний напрям злочинної діяльності, що підлягає плануванню, організаційному забезпеченню та функціональному розподілу між учасниками.

У межах дослідження проаналізовано криміналістичну сутність способів протидії розслідуванню, які проявляються у цілеспрямованому формуванні дефіциту доказової інформації, створенні контрольованої слідової обстановки, фрагментації слідової картини, використанні часових і просторових чинників, а також ускладненні встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями окремих учасників та загальним злочинним результатом. Особливу увагу приділено обстановці протидії розслідуванню як сукупності об'єктивних умов, у яких здійснюється злочинна діяльність і подальше кримінальне провадження, та які істотно впливають на ефективність збирання, фіксації, дослідження й оцінки доказів.

Обґрунтовано, що обстановка протидії розслідуванню у провадженнях про злочини, вчинені організованими злочинними угрупованнями характеризується динамічністю, багаторівневістю та цілеспрямованою змінюваністю, що зумовлює необхідність адаптації традиційних криміналістичних прийомів і тактичних рекомендацій до конкретних умов розслідування. Показано, що способи протидії знаходять своє відображення у характері та структурі слідової картини, впливають на формування слідчих версій і визначають особливості організації досудового розслідування. Зроблено висновок, що виявлення типових ознак протидії та їх урахування в межах криміналістичної характеристики злочинів дозволяє підвищити ефективність подолання штучно створених перешкод розслідуванню та сприяє повному і всебічному встановленню обставин кримінального правопорушення.

Результати дослідження мають теоретичне та прикладне значення для розвитку криміналістики, удосконалення методики розслідування злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями, а також можуть бути використані у практичній діяльності органів досудового розслідування під час планування та реалізації слідчих (розшукових) дій в умовах активної протидії.

Ключові слова: криміналістика, організовані злочинні угруповання, протидія розслідуванню, спосіб злочину, обстановка злочину, криміналістична характеристика, слідова картина, досудове розслідування, тактика слідчих дій, доказування.

Kilimichenko S. O. Methods and circumstances of counteracting the investigation of criminal offences committed by organised criminal groups

The article provides a comprehensive criminalistic analysis of the methods and circumstances of counteracting the investigation of criminal offences committed by organised criminal groups from the perspective of classical criminalistic theory. It is argued that countering investigations in the context of organised criminal activity is not accidental or situational in nature, but is a systematically formed element of the crime mechanism, closely linked to the method of preparing, committing and concealing criminal offences. It is proven that organised criminal groups consider counteracting investigations to be an independent area of criminal activity that is subject to planning, organisational support and functional distribution among participants.

The study analyses the criminalistic essence of methods of counteracting investigation, which manifest themselves in the deliberate creation of a shortage of evidence, the creation of a controlled trace environment, fragmenting the evidence picture, using time and space factors, and complicating the establishment of causal links between the actions of individual participants and the overall criminal result. Particular attention is paid to the situation of countering the investigation as a set of objective conditions in which criminal activity and subsequent criminal proceedings are carried out, and which significantly affect the effectiveness of collecting, recording, examining and evaluating evidence.

It has been substantiated that the situation of counteracting investigations into crimes committed by organised criminal groups is characterised by dynamism, multi-level nature and purposeful changeability, which necessitates the adaptation of traditional criminalistic techniques and tactical recommendations to the specific conditions of the investigation. It is shown that the methods of counteraction are reflected in the nature and structure of the evidence pattern, influence the formation of investigative versions and determine the peculiarities of the organisation of pre-trial investigation. It is concluded that the identification of typical signs of countermeasures and their consideration within the framework of the criminalistic characteristics of crimes makes it possible to increase the effectiveness of overcoming artificially created obstacles to the investigation and contributes to the complete and comprehensive establishment of the circumstances of a criminal offence.

The results of the study are of theoretical and practical importance for the development of criminalistics, the improvement of methods for investigating crimes committed by organised criminal groups, and can also be used in the practical activities of pre-trial investigation bodies when planning and implementing investigative (search) actions in conditions of active resistance.

Key words: *criminalistics, organised criminal groups, obstruction of investigation, method of crime, crime scene, criminalistic characteristics, trace evidence, pre-trial investigation, investigative tactics, evidence.*

Вступ. Сучасний етап розвитку організованої злочинності характеризується не лише ускладненням форм і способів вчинення кримінальних правопорушень, але й істотним зростанням рівня протидії діяльності правоохоронних органів на всіх стадіях кримінального провадження. Організовані злочинні угруповання дедалі частіше розглядають протидію розслідуванню як невід'ємний елемент власної злочинної діяльності, що підлягає такому ж ретельному плануванню та організаційному забезпеченню, як і безпосереднє вчинення кримінального правопорушення. За таких умов традиційні уявлення про приховування злочину як завершальний етап протиправної поведінки виявляються недостатніми для повного розуміння механізмів функціонування організованої злочинності.

Особливу складність для досудового розслідування становить те, що протидія розслідуванню у провадженнях про злочини, вчинені організованими злочинними угрупованнями, реалізується не фрагментарно, а системно, із залученням значної кількості осіб, ресурсів та організаційних можливостей. Така протидія проявляється у створенні специфічної криміналістичної обстановки, в якій збирання, фіксація, дослідження та процесуальне використання доказової інформації істотно ускладнюються або набувають непрямих і багаторівневих форм. У результаті слідчий стикається не лише з необхідністю встановлення обставин конкретного кримінального правопорушення, але й із потребою подолання цілеспрямовано сформованих перешкод пізнавального характеру.

У класичній криміналістиці способи та обстановка вчинення злочину традиційно розглядаються як ключові елементи криміналістичної характеристики, що мають вирішальне значення для побудови слідчих версій і вибору тактики розслідування. Водночас способи та обстановка протидії розслідуванню, особливо в контексті діяльності організованих злочинних угруповань, тривалий час залишалися недостатньо систематизованими та фрагментарно представленими в наукових дослідженнях. Це зумовлює потребу в їх ґрунтовному аналізі саме з позицій класичної криміналістичної теорії, із урахуванням закономірностей слідоутворення, просторово-часових параметрів злочинної діяльності та організаційних особливостей функціонування злочинних структур.

Актуальність дослідження способів і обстановки протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, зумовлена також практичними потребами правоохоронної діяльності. В умовах зростання складності кримінальних проваджень, багатосуб'єктності злочинної діяльності та обмеженості ресурсів органів досудового розслідування особливого значення набуває виявлення типових ознак протидії, своєчасне розпізнавання штучно створеної слідчої обстановки та адаптація криміналістичних засобів до реальних умов розслідування. Без належного наукового осмислення цих питань ефективна протидія організованій злочинності втрачає системний характер і зводиться до реагування на окремі, ізольовані прояви злочинної активності.

З огляду на викладене, дослідження способів та обстановки протидії розслідуванню у структурі криміналістичної характеристики злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями, є важливим науковим і прикладним завданням, спрямованим на поглиблення теоретичних положень криміналістики та підвищення ефективності слідчої практики.

Постановка завдання. Завданням цього дослідження є здійснення криміналістичного аналізу способів і обстановки протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, з позицій класичної криміналістичної теорії, з метою виявлення їх типових ознак, закономірностей формування та впливу на процес збирання, дослідження й оцінки доказів, а також обґрунтування напрямів удосконалення тактики досудового розслідування в умовах цілеспрямованої протидії.

Результати дослідження. Розслідування кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, у класичному криміналістичному розумінні завжди відбувається в умовах складної, багаторівневої та цілеспрямовано сформованої протидіючої обстановки. На відміну від злочинів одиничного характеру, де протидія розслідуванню має фрагментарний або реактивний характер, у діяльності організованих злочинних угруповань вона є структурним елементом злочинного механізму, що підлягає плануванню, організації та контролю. У цьому сенсі протидія розслідуванню не є похідною від злочину, а виступає рівнозначною складовою злочинної діяльності, що забезпечує її стабільність, відтворюваність і тривале функціонування.

У класичній криміналістиці спосіб злочину традиційно розглядається як система дій, об'єднаних єдиним умислом, що охоплює підготовку, вчинення та приховування кримінального правопорушення. Для злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями, така структура не лише зберігається, а й ускладнюється за рахунок появи додаткового функціонального блоку, який умовно можна визначити як блок протидії розслідуванню. Його

особливість полягає в тому, що він частково інтегрується у кожен із класичних етапів способу злочину, але водночас має власну логіку, цілі та засоби реалізації [1].

На етапі підготовки кримінального правопорушення протидія розслідуванню проявляється у виборі таких форм організації злочинної діяльності, які мінімізують ризики викриття ще до моменту вчинення протиправних дій. Це включає створення багаторівневих структур управління, використання проміжних ланок між організаторами та виконавцями, ретельний добір учасників з урахуванням їхніх функціональних можливостей та обмеження обсягу інформації, доступної кожному з них. У криміналістичному сенсі така підготовча обстановка зумовлює відсутність очевидних зв'язків між окремими елементами злочинної діяльності, що ускладнює формування обґрунтованих слідчих версій на початковому етапі розслідування.

У межах класичної криміналістичної характеристики злочинів організованих угруповань особливого значення набуває аналіз обстановки як сукупності умов, у яких здійснюється злочинна діяльність і протидія її викриттю. Обстановка протидії розслідуванню включає просторові, часові, матеріальні та організаційні параметри, які цілеспрямовано формуються злочинцями для зниження ефективності слідчих дій [2]. Вона не є статичною, а змінюється залежно від етапу злочинної діяльності, характеру протиправних дій та інтенсивності реагування з боку правоохоронних органів.

Одним із ключових класичних способів протидії розслідуванню є створення контрольованої слідчої обстановки [3]. У криміналістичному аспекті це означає, що злочинні угруповання прагнуть не просто усунути сліди злочину, а сформувати таку слідову картину, яка або не дозволяє зробити однозначні висновки, або спрямовує слідство у хибному напрямі. Для цього використовуються заздалегідь підготовлені місця вчинення злочинів, де можливе швидке знищення або модифікація слідів, а також такі способи дії, які не залишають характерних ознак конкретних осіб або знарядь.

Матеріальні сліди злочину в умовах діяльності організованих злочинних угруповань часто носять фрагментарний характер і розміщуються у різних просторових локаціях. Це створює складну криміналістичну обстановку, у якій окремі елементи слідчої картини не утворюють очевидної цілісності. Слідчий змушений здійснювати аналітичну реконструкцію механізму злочину, спираючись на непрямі дані та взаємозв'язки, які не завжди є очевидними на перший погляд. Така ситуація значно ускладнює доказування організованого характеру злочину та ролі окремих учасників.

У класичній структурі протидії розслідуванню важливе місце займає використання часових чинників. Організовані злочинні угруповання прагнуть максимально відтермінувати момент виявлення злочину або створити умови, за яких первинна інформація надходить до правоохоронних органів із суттєвою затримкою. У криміналістичному сенсі це призводить до втрати або деформації слідів, зміни обстановки місця події та зменшення можливостей проведення невідкладних слідчих дій. Час у такій обстановці виступає самостійним інструментом протидії, який використовується системно та усвідомлено.

Окрему групу класичних способів протидії становлять дії, спрямовані на ускладнення встановлення кола причетних осіб. У межах організованих злочинних угруповань це досягається шляхом суворого розмежування ролей, використання підставних осіб, посередників та багатоетапних схем взаємодії. У криміналістичній обстановці розслідування це проявляється у відсутності прямих контактів між ключовими фігурантами, що унеможливорює швидке документування організаційних зв'язків та доведення ієрархічної структури угруповання.

Особливістю класичної протидії розслідуванню в умовах організованої злочинності є також цілеспрямоване створення надмірно складної доказової обстановки. Велика кількість епізодів, учасників, об'єктів та документів формує ситуацію, у якій навіть незначні помилки або пропуски можуть мати суттєві процесуальні наслідки. Злочинні угруповання розраховують на обмеженість ресурсів правоохоронних органів та складність координації між різними підрозділами, що використовується як елемент протидії [4].

У криміналістичному сенсі важливим є також просторовий аспект обстановки протидії. Злочинна діяльність організованих угруповань часто охоплює значні території, що ускладнює проведення оглядів, обшуків, виїмок та інших слідчих дій. Просторова розпорошеність слідів та доказових джерел знижує ефективність локальних слідчих заходів і потребує комплексного підходу до організації розслідування.

Суттєвим елементом класичної криміналістичної обстановки протидії є також використання легальних форм діяльності як прикриття злочинних дій. У таких умовах слідчий стикається з необхідністю відмежування правомірної діяльності від протиправної, що значно ускладнює збирання доказів та формування переконливої доказової бази. Це особливо характерно для злочинів економічного та корисливо-насиленницького спрямування, учинених організованими угрупованнями.

Важливо підкреслити, що класична криміналістична структура протидії розслідуванню не обмежується окремими діями або прийомами. Вона являє собою цілісну систему, у якій способи протидії взаємопов'язані та взаємозумовлені. Зміна одного елементу обстановки неминуче впливає на інші, що потребує від слідчого постійного аналізу та коригування тактики розслідування.

У криміналістиці обстановка протидії розслідуванню розглядається не лише як зовнішнє середовище здійснення злочинної діяльності, але й як активний елемент, що безпосередньо впливає на формування, збереження або втрату доказової інформації. У провадженнях про злочини, учинені організованими злочинними угрупованнями, ця обстановка набуває особливої насиченості та складності, оскільки вона формується цілеспрямовано з урахуванням можливих напрямів слідчої діяльності та потенційних криміналістичних наслідків. Злочинна діяльність у таких умовах відбувається не в нейтральному середовищі, а в обстановці, яка заздалегідь «налаштована» на протидію пізнавальній діяльності слідчого.

Класичний підхід до аналізу обстановки передбачає її розгляд як сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників, що визначають умови вчинення злочину та реагування на нього. У випадку організованої злочинності переважають саме об'єктивні чинники, які піддаються плануванню та контролю. До них належать просторове розміщення об'єктів злочинної діяльності, особливості доступу до місця події, характер матеріального середовища, можливість технічного або організаційного впливу на збереження слідів, а також наявність умов для швидкої зміни обстановки після вчинення злочину. Сукупність цих чинників створює криміналістичну ситуацію, в якій традиційні слідчі алгоритми виявляються недостатньо ефективними.

Одним із класичних способів протидії розслідуванню, що безпосередньо пов'язаний з обстановкою, є використання багатоступеневих механізмів приховування результатів злочинної діяльності [5]. У криміналістичному сенсі це означає, що між моментом вчинення злочину та виявленням його наслідків створюється низка проміжних ланок, кожна з яких ускладнює встановлення прямого зв'язку між дією і результатом. Такі ланки можуть мати матеріальний, організаційний або документальний характер і формують складну доказову обстановку, у якій первинні сліди часто втрачають свою інформативність.

Особливої уваги в класичній криміналістичній структурі потребує аналіз слідової картини в умовах протидії розслідуванню. У діяльності організованих злочинних угруповань слідова картина рідко є повною або логічно завершеною. Навпаки, вона характеризується вибірковістю, фрагментарністю та наявністю штучно створених прогалів. Це зумовлено тим, що злочинці не просто усувають сліди, а свідомо залишають такі їх елементи, які не дозволяють однозначно інтерпретувати подію або вводять слідство в оману щодо механізму злочину.

У класичному криміналістичному розумінні спосіб протидії розслідуванню завжди відображається у характері та структурі слідів. Так, відсутність типових для певного виду злочинів слідів може свідчити не про випадковість, а про цілеспрямовану підготовку та організацію протидії. Аналогічно, наявність надмірної кількості другорядних слідів може розглядатися як спроба створити перевантажену слідову обстановку, у якій істотні обставини губляться серед несуттєвих деталей.

Важливим способом протидії розслідуванню є також використання змінюваності обстановки. Організовані злочинні угруповання прагнуть максимально швидко трансформувати місце події або інші об'єкти, пов'язані зі злочином, таким чином, щоб унеможливити фіксацію первинного стану. Це може досягатися шляхом демонтажу, перепланування, переміщення об'єктів або використання процесів, які природно змінюють матеріальне середовище. У криміналістичному сенсі така динаміка обстановки істотно знижує доказове значення огляду та потребує застосування складних методів реконструкції.

У межах класичної криміналістичної характеристики особливе значення має аналіз обстановки з точки зору її впливу на тактику слідчих дій [6]. У провадженнях про злочини, вчинені організованими угрупованнями слідчі дії часто проводяться в умовах інформаційної недостатності та часових обмежень, що є прямим наслідком протидії. Це потребує від слідчого не лише глибокого знання криміналістичних методів, але й здатності адаптувати їх до конкретної обстановки, що склалася в результаті злочинної діяльності.

Класична криміналістика виходить із того, що будь-яка протидія розслідуванню залишає свої сліди, хоча вони можуть мати непрямий або опосередкований характер. У діяльності організованих злочинних угруповань такими слідами є, зокрема, повторюваність певних тактичних прийомів, типові способи організації обстановки, характерні прогалини в доказовій інформації та специфічні особливості взаємодії між учасниками злочинної діяльності. Їх виявлення та аналіз дозволяють реконструювати не лише механізм злочину, але й механізм протидії розслідуванню.

Особливу роль у формуванні обстановки протидії відіграє організаційна структура злочинного угруповання. Чим вищий рівень організованості, тим складнішою і більш контрольованою є обстановка, у якій здійснюється злочинна діяльність. У криміналістичному сенсі це проявляється у стабільності використовуваних способів, повторюваності обставочних рішень та наявності характерних ознак, що дозволяють віднести окремі епізоди до діяльності одного й того самого угруповання.

У класичній структурі протидії розслідуванню важливим є також питання співвідношення між способом злочину та способом протидії. У діяльності організованих злочинних угруповань ці елементи часто настільки тісно переплетені, що їх розмежування можливе лише на аналітичному рівні. Фактично спосіб протидії стає продовженням способу злочину, а обстановка його реалізації – логічним розвитком обстановки вчинення кримінального правопорушення [7].

З криміналістичної точки зору така інтеграція способів зумовлює необхідність розглядати протидію розслідуванню як окремий об'єкт криміналістичного аналізу. Її виявлення, фіксація та дослідження дозволяють не лише подолати конкретні труднощі розслідування, але й отримати цінну інформацію про рівень організованості злочинної діяльності, характер внутрішніх зв'язків угруповання та потенційні напрями подальших слідчих дій.

У підсумку слід зазначити, що класична криміналістична структура способів та обстановки протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, являє собою складну, багаторівневу систему, що відображає високий рівень адаптації злочинної діяльності до умов правоохоронного контролю. Її ґрунтовне дослідження є необхідною передумовою підвищення ефективності розслідування, оптимізації тактики слідчих дій та забезпечення повного і всебічного встановлення істини у кримінальному провадженні.

Подальший розвиток криміналістичного аналізу протидії розслідуванню в діяльності організованих злочинних угруповань неможливий без урахування того, що обстановка такої протидії формується не лише як наслідок уже вчиненого кримінального правопорушення, але й як результат постійного прогнозування можливих слідчих дій. У цьому сенсі організовані злочинні угруповання діють у логіці випередження, намагаючись передбачити типові алгоритми роботи правоохоронних органів та адаптувати до них власну діяльність. Це зумовлює формування обстановки, у якій кожен елемент злочинного механізму виконує

подвійну функцію: забезпечує досягнення злочинного результату та одночасно ускладнює його криміналістичне пізнання.

У класичній криміналістиці обстановка злочину завжди розглядається у тісному зв'язку з матеріальними носіями слідів. У випадку організованої злочинності ця залежність набуває особливого характеру, оскільки матеріальне середовище не лише відображає злочинну діяльність, але й активно використовується як інструмент протидії розслідуванню. Контроль за матеріальним середовищем дозволяє злочинним угрупованням регулювати інтенсивність слідоутворення, змінювати характер слідів та впливати на їх інтерпретацію. У результаті слідова картина перестає бути прямим відображенням події злочину і перетворюється на складний інформаційний конструктор, який потребує глибокого криміналістичного аналізу.

Особливу роль у формуванні такої обстановки відіграє використання багаторазових і повторюваних способів дії. З точки зору класичної криміналістики повторюваність способів є важливим ідентифікаційним чинником, який дозволяє встановлювати зв'язок між окремими епізодами злочинної діяльності. Однак організовані злочинні угруповання використовують цю закономірність і у зворотному напрямі, формуючи такі способи протидії, які маскують повторюваність або надають їй вигляду випадковості. Унаслідок цього окремі епізоди можуть тривалий час не сприйматися як елементи єдиної злочинної діяльності, що істотно ускладнює їх об'єднання в межах одного кримінального провадження [8].

У межах класичної криміналістичної структури особливого значення набуває аналіз так званої «обстановки доказування», яка формується під впливом протидії. Йдеться про сукупність умов, у яких здійснюється збирання, перевірка та оцінка доказів. Організовані злочинні угруповання прагнуть створити таку обстановку, у якій кожен доказовий елемент має обмежену самостійну цінність і може бути поставлений під сумнів у процесуальному порядку. Це досягається шляхом фрагментації доказової інформації, розосередження її джерел та створення складних ланцюгів опосередкування між діями злочинців і встановлюваними фактами.

Класичним проявом такої протидії є формування ситуації, коли жоден окремий доказ не дозволяє зробити однозначний висновок про винуватість конкретної особи або про організований характер злочинної діяльності. У криміналістичному сенсі це змушує слідчого працювати з комплексами непрямих доказів, значення яких розкривається лише у взаємозв'язку. Така обстановка істотно підвищує вимоги до рівня криміналістичної підготовки та аналітичних здібностей суб'єкта розслідування.

Не менш важливим елементом класичної обстановки протидії є вплив на можливість фіксації доказової інформації. Організовані злочинні угруповання прагнуть створити умови, за яких фіксація слідів злочину або інших криміналістично значущих обставин стає технічно складною або взагалі неможливою. Це може проявлятися у використанні рухомих об'єктів, тимчасових споруд, мінливих середовищ або таких матеріалів, які не зберігають слідів тривалий час. У криміналістичному аспекті це зумовлює необхідність оперативного реагування та застосування спеціалізованих методів фіксації, які не завжди є доступними в конкретних умовах.

У класичній криміналістиці значна увага приділяється також аналізу ролі обстановки у формуванні показань. Хоча у цьому дослідженні не акцентується увага на психологічних аспектах, важливо зазначити, що обстановка протидії безпосередньо впливає на інформативність та повноту відомостей, які можуть бути отримані від учасників кримінального провадження. Організовані злочинні угруповання створюють такі умови взаємодії між учасниками, за яких кожен з них володіє лише мінімальним обсягом відомостей, необхідних для виконання своєї функції. У криміналістичному сенсі це призводить до обмеження доказового значення показань та потребує їх перевірки за допомогою інших джерел.

Суттєвим елементом класичної обстановки протидії є також вплив на темп і ритм розслідування. Організовані злочинні угруповання прагнуть нав'язати слідству такий темп роботи, який є для них найбільш вигідним. Це може проявлятися у створенні ситуацій, що потребують тривалого аналізу великого масиву інформації, або у штучному ускладненні

виконання окремих слідчих дій. У криміналістичному аспекті це призводить до перевантаження слідчого процесу та підвищує ризик тактичних помилок.

У межах класичної криміналістичної структури важливо також враховувати просторово-часову динаміку обстановки протидії. Злочинна діяльність організованих угруповань часто розгортається у кількох часових вимірах, коли окремі етапи злочинного механізму відділені один від одного значними часовими інтервалами. Це ускладнює встановлення причинно-наслідкових зв'язків та потребує ретроспективного аналізу подій, що відбувалися у різний час і в різних умовах. Така динаміка є характерною ознакою саме організованої злочинності і повинна враховуватися під час криміналістичної оцінки обстановки.

Теорія криміналістики виходить із того, що будь-яка складна обстановка протидії має свої типові риси, які можуть бути використані для її подолання. У діяльності організованих злочинних угруповань такими рисами є системність, повторюваність і функціональна доцільність протидіючих дій. Їх виявлення дозволяє не лише зрозуміти логіку злочинної діяльності, але й побудувати ефективну тактику розслідування, спрямовану на поступове руйнування створеної злочинцями обстановки.

Висновок. Завершуючи аналіз, слід зазначити, що способи та обстановка протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, учинених організованими злочинними угрупованнями, у класичному криміналістичному розумінні становлять єдину систему, в якій кожен елемент має чітко визначене функціональне призначення. Ця система формується на основі глибокого розуміння закономірностей правоохоронної діяльності та спрямована на максимальне ускладнення пізнавального процесу розслідування. Її дослідження дозволяє не лише розкрити механізми злочинної діяльності, але й удосконалити криміналістичні засоби та методи протидії організованій злочинності в цілому.

У підсумку можна констатувати, що ефективне розслідування злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями, можливе лише за умови глибокого криміналістичного аналізу способів і обстановки протидії розслідуванню як складових механізму злочинної діяльності. Такий аналіз має ґрунтуватися на класичних положеннях криміналістики, доповнених урахуванням сучасних форм організованої злочинності, та сприяти формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для слідчої практики.

Список використаних джерел:

1. Макодзьоб А.В. Співвідношення предмета злочину та способу вчинення злочину. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2019. Вип. 54. С. 164–169.
2. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія. Одеса: Фенікс. 2007. 260 с.
3. Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими злочинними групами : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09; Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. Х., 2004. 195 с.
4. Аркуша Л.І. Теорія та практика досудового розслідування в умовах протидії: навч.-метод. посібник [Електронне видання]. 2-ге вид., перероб. / Аркуша Л.І., Гуртієва Л.М., Д'ячкова М.О., Загородній І.В., Мурзановська А.В., Підгородинська А.В., Торбас О.О. Одеса: Фенікс, 2023. 136 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25208>
5. Весельський В. К., Зав'ялов С. М., Пясковський В. В. Сучасні можливості використання даних про спосіб вчинення злочину в боротьбі зі злочинністю: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2009. 160 с.
6. Волобуєв А. Ф. Механізм злочину та його зв'язок з концептуальними положеннями криміналістики: монографія. Кривий Ріг: Видавець Роман Козлов, 2019. 122 с.
7. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса, 2020. 424 с.
8. Гутнік К. В. Розслідування злочинів в умовах протидії, яка чиниться з використанням соціальної напруги : автореф. дис. ... канд. юрид. наук . Харків, 2010. 20 с.

